

REGISTERBLAD

Namn: Lars Bonde (981110)

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 11

Områdesnamn: Voxnan

Kommun: Ljusdals och Ovanåkers kommuner

Kartblad: 15F SV, 15F SO, 15F NV, 16E SO, 16F SV

Area: 13 210 ha varav 12 900 ha land och 310 ha vatten (120 km älvsträcka)

Naturgeografisk region: 28 b Sydligt boreala kuperade områden
30 a Norrlands vågiga bergkullterräng med mellanboreala skogsområden

Kust/havsregion: Norrlands och Svealands skogsälvar

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 48 Ljusnan

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng med relativ höjd >100 m

Riksvärde

Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
Ås, isälvsdelta, kame, isälvssandur, dyner, meandrar		Fauna
Vattendrag		Fauna
Övrig fuktig mark	Sträng-flarckärr	
Kärrkomplex	Sumpskog	
Våtmarkskomplex	Topogent kärr	

Värdeomdöme: Voxnan är den längsta outbyggda älvsträckan i regionen. Den outbyggda Voxnans längd, rikedom på forsar - av vilka Hylströmmen är länets största - och goda vattenkvalitet utgör i sig ett mycket viktigt bevarandevärde. Trots viss reglering av uppströms liggande sjöar uppvisar vattenstånd och vattenföring en nästan naturlig flödesregim, vilket skapat en väl utvecklad strandvegetationszonering med hög artrikedom. I älvens forsrika delar finns goda stammar av harr och öring. Den fridlysta flodpärlmusslan förekommer på flera ställen i älven. Strand vid Voxnan är ett våtmarksområde med värdet av övrig fuktig mark. Myr vid norra Svensbo har värdet av kärrkomplex. Stormyran är ett våtmarksområde med värdet av kärrkomplex. Myr sydväst om Hylen har värdet av våtmarkskomplex, sumpskog och sträng-flarckärr. Voxmyran har värdet av kärrkomplex. Hansamyran har värdet av våtmarkskomplex, sträng-flarckärr och topogent kärr.

Isälvsavlagringarna i allmänhet och sandurbildningarna i synnerhet är välutvecklade. De senare är genom sin uppbyggnad ovanliga för svenska förhållanden. Att Voxnanåsen är relativt opåverkad av grustäkter ger den i relation till liknande områden betydande kvaliteter.

Meanderbildningarna inom området är de största i länet. Aktiva nipor förekommer också längs Mellanljusnan och Svågan, men är för övrigt ovanliga i länet. Voxnans meanderlandskap är levande och illustrativt med korvsjöar, fossila älvlopp, aktiva nipor och sandbankar.

I den mycket artrika floran ingår flera skyddsvärda arter. En livskraftig utterstam - av central betydelse för den kraftigt reducerade stammen i mellansverige - samt förekomst av flodpärlmussla, en ovanlig insektsfauna, harr och öring bidrar till bedömningen att miljön tack vare frånvaron av större ingrepp har bevarat den komplexitet som krävs för flera av dessa hotade arter.

Huvudkriterier: A, B, C, D, E

Stödskriterier:

storlek, mångformighet, representativitet, raritet, funktion, kontinuitet

Förutsättningar för bevarande: Skogsbruk bedrivs med särskilda naturvårdshänsyn, exempelvis skyddszon närmast vattnet. All markanvändning inom avrinningsområdet bedrivs under förutsättning att den närmast opåverkade flödesregimen bevaras; Åtgärder vidtas i flottledsrensade sträckor för att förbättra fisk biotoperna.

Områdets värde påverkas negativt av vattenregleringar, kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, utsläpp av försurande ämnen, tillförsel av organiska gifter, överfiske, inplantering av främmande fiskstammar, dikning i älvnära myrar och våtmarker, skogsavverkning i anslutning till vattnet.

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande: 1961: Svartågrenen vid Svartåns utlopp domänreservat

1997: Klass I i länsstyrelsens naturvårdsprogram

1994: Voxnan från Klucksjön i Ljusdal till Vallhaga i Ovanåker naturvårdsområde.

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr X 08 och område av riksintresse för kulturminnesvård nr X580

Området ingår även i Rättviks kommun, Kopparbergs län och Härjedalens kommun, Jämtlands län. Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 61.03-02) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer X 6101).

Områdets huvuddrag: Voxnan rinner upp i Härjedalen där Siksjön, helt nära gränsen mot Hälsingland, i praktiken utgör älvens källsjö. En stor del av naturvärdena längs den utbyggda delen av Voxnandalen är av geovetenskaplig art och i grund och botten är det också områdets intressanta geomorfologi som utgör förutsättningarna för de höga botaniska, zoologiska och rekreativa värdena.

Dalgången är det mest framträdande och enhetliga dalstråket i västra Hälsingland. Den är "överutvecklad", d.v.s. alltför stor för en älv av Voxnans storlek. Nivåskillnaden mellan dalbotten och omgivande berg varierar mellan 50 och 200 m, ibland tom 300 m. Nedströms Siksjön följer älven en nästan rak, tektoniskt bestämd linje och bildar ett 15 km långt och sällan mer än 200 m brett sjösystem med obetydlig fallhöjd. På den följande 6 mil långa sträcka som avslutas med

Hylströmmen faller älven inte mindre än 145 m och bildar ca 30 forsar och fall, varav Hylströmmen är det största med ett fall på 23 m och en medelvattenföring på 12.5 m³/s. På hela fallsträckan finns bara två små sjöar. Nedströms Hylströmmen är älven i huvudsak lugnflytande och meandrande.

Högsta kustlinjen (HK) är i området utbildad kring 230 m ö h, d.v.s. i nivå med Hylströmmen. I samband med inlandsisens avsmältning kom stora mängder isälvssediment att avsättas, både på land och i den sju mil långa havsvik som sträckte sig in mot området där Hylströmmen idag rinner. Längs hela området, från Voxnacröken till Klucksjön (SMHI S 686373 144185) och vidare norrut, kan Voxnanåsen följas med vissa avbrott orsakade av senare pålagring eller erosion. Åsen löper långa sträckor som en mycket markant getryggsås men vidgar sig på några ställen till ett åsnät med flera parallellryggar och talrika dödisgropar.

I området nedströms Hylströmmen bildades omfattande deltaavsättningar, Vintjärnshedarna, som delvis byggts upp till HK. De finkornigare deltasedimenten har sedan delvis omlagrats av vinden. På några ställen i området kring Voxnacröken förekommer flygsandfält med parallella, 2-9 m höga dyner.

Uppströms Hylströmmen har isälvssedimenten avlagrats på land, varvid omfattande sandurfält bildats. Dessa förekommer på bägge sidor om älven från Hylströmmen upp till Ålkarlsströmmen. Materialet är grovt, mestadels grusigt-stenigt, och successivt avlagrat i form av flacka, ca 5 m mäktiga, kilometerbreda bankar på olika nivåer, genomdragna av strömrännor i ett flätat flodmönster, s k braided river. Vid Malungshed ligger rester av ett kameområde vid sidan av de senare avsatta sanduravlagringarna.

Längs de nedre lugnflytande partierna har Voxnan och Gryckån skurit ut sina lopp under bildande av välutvecklade och ännu aktiva meanderbågar. Levande nipor, korvsjöar och rörliga sandbankar förekommer också. Även i Gryckån uppströms sammanflödet med älven finns välutvecklade meanderformationer och nipor.

Voxnan omges av barrskog, på isälvsavlagringarna oftast lavtallskog. Flacka deltan och sandurfält intas i hög grad av myrmarker.

Området närmast älven hyser en jämförelsevis rik flora. Längs den outbyggda älvsträckan har 322 kärlväxter påträffats. Flera sällsynta eller skyddsvärda arter ingår: Kung Karls spira, skuggviol, fågelstarr, mandelpil, klotgräs och flera andra. Även trådbrosklav har hittats. Av särskilt intresse är mandelpil som växer på rörliga sandbankar vid älven, samt klotgräs (*Pilularia globulifera*), vattenormbunken som här har sina enda förekomster i Norrland. Dessutom passerar älven nedanför Rullbosjön (SMHI S 685150 145155) delar av Losformationens urvegetationssynpunkt rikare bergarter, vilket har skapat förutsättningar för ett ökat antal kalkgynnade växter.

Djurlivet är bristfälligt känt. En utterinventering genomförd av Riksmuseet 1984 har påvisat att utter förekommer i området kring Hylströmmen och i Voxnans biflöden. Detta område har också särskilt goda förutsättningar att bibehålla en livskraftig utterstam.

I älvens forsrika delar finns också goda stammar av harr och öring. Den fridlysta flodpärlmusslan förekommer på flera ställen längs älven. Insektsfaunan har vid en begränsad inventering visat sig intressant. Troligen är den beroende bl. a. av skogsridån närmast vattnet och till vissa delar av niplandskapet.

Voxnanåsen är osedvanligt lite påverkad av grustäkt. Längs den aktuella älvsträckan finns ett litet kraftverk vid Storlugnströmmen, med en produktion på 1.4 GWh/år. Kraftverket, som saknar regleringsdamm, utnyttjar inte hela älvens vattenföring och utgör därmed inget vandringshinder. Med detta enda undantag innehåller området en 12 mil lång outbyggd älvsträcka med en fallhöjd på 174 m från Siksjön till Homnatjärnen. Vattenkvaliteten i älven får anses god.

Många av lämningarna efter flottningsperioden har kulturhistoriskt värde och är inte sällan berikande för miljön.

Representativt odlingslandskap, vid Los finnskog, med lång kontinuitet och inslag av naturbetesmarker.

Strand vid Voxnan är ett våtmarksområde med värdet av övrig fuktig mark. Myr vid norra Svensbo har värdet av kärrkomplex. Stormyran är ett våtmarksområde med värdet av kärrkomplex. Myr sydväst om Hylén har värdet av våtmarksområde, sumpskog och sträng-flarckärr. Voxmyran har värdet av kärrkomplex. Hansamyran har värdet av våtmarksområde, sträng-flarckärr och topogent kärr.

Anmärkningar: VMI-ID: 15F2G04, 15F3G03, 15F3H01, 15F4E03, 15F5D01, 15F5D03

Referenser: Björklund, G, 1985: Geovetenskapliga naturvärden inom Voxnans dalgång mellan Vallhagaforsen och Siksjön.

Gävleborgs Botaniska Sällskap, 1984: Voxnan - naturinventering av sträckan Klucksjön-Vallhaga.

Lindell, M, 1966: Isälvsavlagringar i Gästrikland och Hälsingland. Naturgeografiska institutionen, Uppsala.

Olsson, M, Rosendal, E, Sandegren, F, 1984: Utterinventeringar i delar av Ljusnans avrinningsområden september 1984. Riksmuseet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1985: Skyddsvärda myrar i Gävleborgs län. Naturvårdsenheten 1985:2

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1992: Urval och värdering av skyddsvärda vattendrag. Rapport 1992:8

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1993: Ängar och hagar i Gävleborg. Länsstyrelsen. Rapport 1993:2

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1994: Uttern i Gävleborg. Rapport 1994:3

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1996: Bevarandeprogram för odlingslandskapet, norra Hälsingland. Länsstyrelsen, Rapport 1996:9

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997: Flodpärlmusslan i Gävleborg. Delinventering: Ljusdals kommun. Länsstyrelsen, Rapport 1997:6

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997: Värdefull natur i Gävleborg. Naturvårdsprogram. Rapport 1997:12

Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.

Naturvårdsverket 1994: Myrskyddsplan för Sverige.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende stammar av fisk.

Naturvårdsverket, 1996: Särskilt värdefulla sjöar och vattendrag. Rapport 4845